

РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ І СМИСЛ ЗА ДЖОНОМ СЬОРЛЕМ

Глущенко Є. В.

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків*

Звертання до аналізу поняття раціональності Сьорлем розпочинається через дослідження проблеми *інтенціональності*. Під цим терміном розуміється властивість речень бути спрямованими на зовнішні, по відношенню до самих речень, об'єкти світу. Як зазначає Сьорль, стан S інтенціональний тоді, коли є осмисленим спитати «про що S ?», «до чого відноситься S ?», та ін.. Зазначені наміри можуть мати певне значення, яке спрямоване спонукати адресанта на певні дії. Таке значення набуває сили в разі вираховування відповідних контекстів, які задані певними семантичними правилами. Сьорль називає ще два пов'язані із значенням типи, а саме: судження та правила. В них відбувається розрізнення двох типів норм та розмежування пропозиції від мовного акта; а вже від інтересу питань перекладається від ставлення умов інтенціональності до умов раціональності.

Раціональністю Сьорль вважає засоби, які дозволяють нам приймати рішення із попередньо окресленою складовою цілей для яких виникає потреба у знаходженні відповідних інструментів. На відміну від тварин, людська раціональність пов'язана із можливістю прогнозувати майбутнє й у можливості вибору між антиноміями; люди спроможні розглядати мотиви дій в залежності від власних бажань, а також мають уяву про себе як особистість та може співвідносити загальні принципи зі своїми. Отже, як наявність свободи волі, так і можливість обирати цілі є критичними в підході для виокремлення наявності раціональності.

Поняття смислу Сьорль розглядає під кутом досліджень Г. Фреге, концепції якого він протиставляє іншим (Вітгенштейну, Расселу) й критикує останніх, відстоюючи антипсихологічну модель раціональності. За Фреге, смислом називається певний спосіб поєднання будь-якого імені до об'єкта його референції. Сьорль наголошує, що інші до Фреге концепції смислу страждають певними недоліками. Взаємозв'язок інтенціональної дії, яка виражена намаганням поєднання наміру виявити збіг імені і об'єктів, пов'язана і з виявленням пласту непсихологічних станів, що дозволяють реконструювати антитезу попереднім моделям раціональності.

Отже, через розробку низки проблем Лінгвістичної філософії, а саме – розвиток розгалуження питань щодо ідей мовних актів, дозволяє вийти Сьорлю на проблему інтенціональності, а разом і з цим, до проблеми раціональності, певна критика ранніх позицій яких дозволяє відштовхуватися від базової концепції смислу Фреге, яку Сьорль використовує як елемент у власній моделі раціональності.